

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Снежана Христова Николова

относно дисертационен труд на тема „Образователни стратегии при ученици със синдром на дефицит на вниманието и хиперактивност”

за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по докторска програма Специална педагогика, в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика

Докторант: Василиос Хараламбос Перистеропулос

Научен ръководител: доц. д-р Мая Сотирова Сотирова

Актуалност на проблема

Дисертационният труд на Василиос Перистеропулос е посветен на тема, към която има изключително голям интерес и се провеждат интензивни изследвания. Разработена е тема с особена значимост за педагогическата практика в начален етап на обучение. Представената проблематика оценявам като интересна и дисертабилна, с необходимата практическа насоченост и със заявка за реални приноси в прецизирането на образователни стратегии, от които зависи приобщаващото образование. Присъствието на ученици със специални образователни потребности (част от които са учениците с дефицит на вниманието и хиперактивност) в общообразователните училища налага преразглеждане на политиките и оптимизирането на образователните интервенции в приобщаваща среда.

Докторант Василиос Перистеропулос притежава магистърска степен по Специална педагогика (специални образователни потребности) и има много добра теоретична подготовка за работа с ученици със специални образователни потребности. Работи като преподавател по математика в Министерството на образованието (2014-2020). Има опит в преподаване на математика на ученици от 13 до 18 години в общообразователна и специална среда (като паралелна подкрепа за ученици със специални потребности, в специални училища и в интегрирани класове).

Характеристика и оценка на дисертационната разработка

Дисертационният труд е представен на 264 страници, от които 233 страници основен текст. Аналитичната част на разработката включва 62 таблици и 40 диаграми. В литературната справка са включени общо 242 източника, от които 238 на латиница и

4 – на български език. В структурно отношение разработката отговаря на изискванията за докторска дисертация. Състои се от увод, четири глави, изводи и заключение и библиография.

Уводът на дисертационната разработка ни насочва към разглежданата проблематика – важността за изясняване същността на синдрома на дефицит на внимание и хиперактивност и необходимостта от използване на стратегии и инструменти за промяна на поведението и повишаване на познавателната активност на ученици с този синдром. Според докторанта, използването на подходящи методи могат да са от полза за учениците с хиперактивност и дефицит на внимание по отношение на тяхното училищно представяне и поведение. Представена е концепцията на дисертационното изследване – определени са обектът и предметът на изследване; посочени са целта и методологията на изследването; зададен е основният изследователски въпрос и са определени хипотезите.

Теоретичните постановки са презентирани в две глави.

В първа глава „Същност на СДВХ” се прави обстойна характеристика на парадигмата Синдром на дефицит на вниманието и хиперактивност. Включена е информация относно честотата на разпространението на синдрома (според диагностичните критерии на МКБ – 10 и ДСН – IV), причините и диагностичните инструменти. Осъществено е сравнение на синдрома въз основа на доминиращия пол и на доминиращия симптом. Наред с дефинирането на СДВХ, се представя задълбочена характеристика на клиничния образ и развитие на деца с това нарушение. На фона на основните характеристики на СДВХ, в отделен параграф докторант Перистеропулос сполучливо систематизира и съпътстващите заболявания при деца и възрастни.

Втора глава разглежда образователните аспекти и подходи за лечение при децата със СДВХ. Анализират се обучителните трудности, които децата демонстрират в училище. Особено внимание докторантът обръща на когнитивните дефицити в различните области на функциониране – при решаване на тестове; в развитието на езиково-речевата система; в развитието на двигателните умения и пр. Василиос Перистеропулос представя значимостта на различните техники за промяна на поведението и необходимостта от включване на учители и родители в прилагането на тези стратегии.

Паралелно с това в тази глава, докторантът обосновава значението на включващото и приобщаващото образование и съществуващите ограничения на

училищната практика. Перистеропулос прави сполучливи презентации на използването на стратегии за съвместно обучение; на използването на „учебно скеле“; на обучение от връстници и пр., като извежда заключението, че комбинирането на различни стратегии води до по-добри резултати, отколкото интервенция с една стратегия. В светлината на тези анализи е обосновано значението на методите на обучение при ученици със СДВХ за формиране на положителни нагласи към обучението и справянето с различни конструктивни учебни дейности (предшестващи интервенции, стратегия за управление на мобилността, директни наставнически инструкции, използването на аудиовизуални материали, позитивно преподаване и подкрепа).

Емпиричната част на дисертационния труд е структурирана в две глави – Методология на изследването и Анализ на резултатите.

В *трета глава* коректно са представени целта, организацията на изследването, използваният инструментариум, методите за статистическа обработка на емпирията и образователната програма.

Поставената цел е адекватна и полезна, а именно внедряването на специална образователна програма от успешни техники на преподаване, чрез която да се подпомогнат учениците със синдром на дефицит на вниманието и хиперактивност по отношение на учебните им постижения и по отношение на поведението им. В изследването вземат участие 54 ученици от втори и трети клас с установен синдром на дефицит на внимание и хиперактивност.

Инструментариумът за събиране на данни е коректно описан. За изследването са подбрани диагностичен тест и гръцка скала за оценка за дефицит на вниманието и за хиперактивност-импулсивност. Попълвани са формуляри за наблюдение на поведението, за измерване на постиженията в езиковото обучение, по математика и околна среда. За статистически анализ на емпиричните данни се използва SPSS 26.0.

Значим момент в трета глава е представената образователна програма. Тя е композирана в три части, които са детайлно описани и дават представа за образователните интервенции в конкретика.

В *четвърта глава* на анализ са подложени резултати от прилагането на изследователския инструментариум преди и след образователната интервенция (в период от 10 седмици). В отделни параграфи са изследвани разликите въз основа на пола и въз основа на подтипа на синдрома. Изследвана е също възможна корелация между гръцката оценъчна скала и други изследователски инструменти за синдрома на

дефицит на вниманието и хиперактивност. В края е поместено изследване на възможни предикативни фактори.

Представените чрез таблици и диаграми резултати предоставят обективна информация за извършеното от докторанта. Анализът на емпиричните данни е сполучлив и обоснован.

Солидаризирам се с направените от докторанта изводи. Проучването потвърждава факта, че образователната намеса е работеща за подобряване на академичните резултати и намаляване проявите на проблемно поведение при учениците със СДВХ. Следва да се подчертае, че докторантът не препоръчва използването на отделни стратегии, а акцентира на ефективността от приложението на мултистратегийния подход.

Изводът който се налага е, че добре структурираната образователна програма, съчетаваща различни образователни стратегии е необходима за учениците както по отношение на училищната им успеваемост, така и за подобряване на поведението и социализацията им, като цяло.

Приноси на дисертационния труд

Получените резултати от изследването стоят в основата на изведените приноси на автора, които са полезни както за педагогическата практика, така и за нови научни изследвания в тази област. Приемам формулираните от докторант Перистеропулос два теоретични и два теоретико-приложни приноса. Те напълно удовлетворяват изискванията за докторска дисертация.

Публикации по темата на дисертационния труд

В периода 2018 г.– 2020 г. са представени 6 публикации, две от които са в съавторство с научния ръководител на докторанта. 5 от тях са отпечатани в международни списания и сборници от конференции. В тях се разглеждат въпроси, свързани с проблемните области на дисертационната разработка – преподавателски подходи за обучение на ученици със специални образователни потребности в общата образователна среда; причини и образователна интервенция за деца с хиперактивно разстройство с дефицит на вниманието.

Автореферат

Съдържанието на автореферата е представено на 51 страници. Напълно съответства на дисертационната разработка и я представя по подходящ начин, като отразява значимите моменти, основните резултати и приносите от проведеното изследване.

Препоръки и въпроси

В представения за рецензиране дисертационен труд е заложена интересна идея, която може да се използва в педагогическата практика. *Препоръчвам* докторантът да потърси начини и възможност за популяризиране на резултатите от изследването.

Въпросът ми е:

✓ Смятате ли, че авторската училищна програма за образователна интервенция, предложена в дисертационната разработка, може да стане част от инструментариума на общообразователните учители, които работят с ученици с хиперактивност и дефицит на внимание? Налице ли са обективни условия за това?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В дисертационния труд на Василиос Перистеропулос е представена иновативна и интересна идея. Задълбочено и с разбиране е осъществено експерименталното изследване като са използвани релевантни методи за проучването на проблема и са направени съответни изводи и обобщения. Те определено могат да обогатят теорията и практиката на приобщаващото образование и да допринесат за минимизиране на проблемното поведение и оптимизиране на познавателното развитие на учениците със синдром на хиперактивност и дефицит на вниманието.

Представеният за рецензиране дисертационен труд, разработен от докторант Перистеропулос, отговаря на изискванията за написване на подобен род научни трудове. На основата на безспорните качества на разработката и изведените приноси, давам положителна оценка и предлагам на членовете на Уважаемото Научно жури да подкрепят с положителен вот присъждането на **образователната и научна степен „доктор”** на ЮЗУ „Неофит Рилски” по докторска програма Специална педагогика, в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика на **Василиос Хараламбос Перистеропулос**.

01.12.2020 г.

гр. Шумен

проф. д-р Снежана Николова